

ZPRÁVY

SPOLEČNOSTI FRANTIŠKA BÍLKA

51
podzim 2023

Obsah

M. Jindra: Pohnutý osud „židovské“ sochy	3
M. Jindra: Bílkův Mojžíš v Benešově	6
P. Hlavatý: Každý neseme svůj kříž	9
H. Hovorka: Vzpomínka na Alenu Bílkovou – Bártovou	11
F. Kožíšek: Co víme o vnučce F. Bílka?	13
E. Blažková: Boží hrob v kostele sv. Václava na Zderaze	16
K. Matoušová: Instalace Božího hrobu (rozhovor s Kateřinou Hamr).....	17
K. Vošta: Nová publikace SFB – esej L. Peřinové	22
F. Kožíšek: Hroby rodiny Nečasů na Olšanských hřbitovech	23
A. Strašrybková: První ročník hudebního festivalu „Foersterův Chýnov“ ..	27
Drobné zprávy	29

Pavel Hlavatý: Křížová cesta (detail z grafického listu). K článku na str. 9-11.

*Obrázek na titulní straně: plastika F. Bílka „Mojžíš“ v pražské Pařížské ulici.
K článku na str. 3-6. Foto: Michal Kellner.*

Pohnutý osud „židovské“ sochy

V roce 1937 byl před Staronovou synagogou v Praze zcela nehlučně odhalen Mojžíš od Františka Bílka. Dílo vzniklé v rámci umělcova cyklu duchovních dějin lidstva Cesta čekal ve válečných a poválečných letech pohnutý osud...

Socha *Mojžíš* je Bílkova raná, monumentální plastika, neobyčejné výraznosti, jež obohacuje naši výtvarnou kulturu a jejímž zánikem by české výtvarné umění utrpělo nenahraditelnou škodu. Tato slova napsal v roce 1940 jeden z předních českých moderních sochařů přelomu 19. a 20. století a umělecký poradce města Prahy Ladislav Šaloun do odborného posudku, který měl být jazyčkem na vahách, zda bude Bílkovo dílo roztaveno, nebo ne. Výtvarně pojatá meditace, kolem níž se „rozvířila vichřice“, přesto nacistické kulturní barbarství nepřežila.

Ztvárnění Mojžíše, píšícího na svitek jméno Adam a rozpomínajícího se tak na osudný pád prvního člověka, je figura zajímavě spojující naturalistní a téměř ještě novobarošní složku se secesní stylizací. Socha je komponovaná tak, že v klíně klečícího proroka vzniká konkávní prostorové lůžko, ve kterém se shromažďuje světlo. To je doslova míněno jako ohnisko duševního světla, zdroj nové síly. Ačkoli prorok klečí, živelná síla výrazu prozrazuje pevnost ducha. Starozákonní figura symbolizuje začátek lidské pouti světem, její pád i vzestup.

Mojžíš jako starozákonní hospodář

Od roku 1909, kdy sochař František Bílek začal připravovat architektonický a myšlenkový návrh vlastního rodinného domu s ateliérem v Praze na Hradčanech, byl pevně rozhodnut zbudovat ho jako „duchovní tvrz nebo chrám“, který by symbolizoval „život jako pole plné zralých klasů, skýtajících výživu bratří na každý den“. Do svého myšlenkového konceptu také od počátku počítal s postavou Mojžíše coby starozákonního hospodáře, kterému určil místo na podstavci v pohledově exponovaném svahu zahrady. Svůj záměr však počátkem roku 1915 změnil a před vilu v Chotkových sadech nakonec umístil monumentální sousoší „učitele národů“ Jana Amose Komenského.

Prorocká postava Mojžíše v Bílkově cyklu duchovních dějin lidstva reprezentuje představitele „nové cesty, vidění zaslíbené země a blízkosti pravého života“. Sochař na svém díle pracoval od roku 1904, a tak v litografické úpravě mohl být *Mojžíš* v souboru *Cesta* publikovaný v roce 1909.

Veřejnost se však mohla s dílem poprvé seznámit už na jarní výstavě Mánesa v roce 1906, kde *Mojžíš* patřil k nejoceňovanějším exponátům. Naturalistická postava klečícího proroka s propracovanou hlavou, spirituálním výrazem a mohutným poprsím v poměru k spodní části trupu symbolicky zachycovala a podtrhovala drama a zápas, kterým Mojžíš procházel.

Čekání v ateliéru

„Všechno pověděno tu čistě sochařskými výrazovými prostředky. Ani stopy po duchu oněch skulptur, které byly zároveň literaturou,“ psala dobová kritika. A úspěch slavila i v zahraničí, kde se *Mojžíš* objevil hned v roce 1904 (v Mnichově), anebo o třicet let později, roku 1934, v Římě. Z Německa tehdy Bílek dokonce obdržel několik vážně míněných nabídek k prodeji svého díla, všechny ale odmítl.

Socha tak na svůj další osud čekala v jeho ateliéru. Z něj se *Mojžíš* dostal až při příležitosti umělcových šedesátin, které František Bílek oslavil 6. listopadu 1932. Tehdy od něj *Mojžíše* získalo ministerstvo školství a národní osvěty, načež ho nechalo odlít do bronzu a začalo pro něj hledat vhodné umístění. Zároveň také ministerstvo sochaře požádalo, aby sochu dočasně uschoval, než skončí projednávání o jejím umístění na některém veřejném prostranství. *Mojžíš* tak sice změnil majitele, ale z umělceva ateliéru se stále nedostal.

Nic v této zemi nešlo rychle ani nyní, ani tehdy, a proto vakuum kolem umístění tohoto díla trvalo do konce dubna 1935. Tehdy konečně z jednání pražské městské rady vzešla žádost na ministerstvo o věnování bronzové sochy *Mojžíše* k umístění ve veřejném sadu u Staronové synagogy. Ministerstvo s tím souhlasilo, nicméně na kladnou odpověď si město muselo počkat až do března 1936. Poté se návštěvníci Knihovny hlavního města Prahy mohli dočasně začít setkávat s *Mojžíšem* v jejím vestibulu. Až nakonec po vstřícných jednáních s židovskou náboženskou obcí hospodářská komise města Prahy rozhodla o umístění plastiky u Staronové synagogy. Že by tím přišel dobrý konec tohoto příběhu? To bychom příliš předbíhali.

Vedení pražské židovské komunity se k umístění sochy stavělo neutrálně a nikterak do celého procesu nezasahovalo. I přesto se v některých denících objevily domnělé zprávy o námitkách vznesených z jejich strany, které až svým posudkem uvedl na pravou míru vrchní rabinát. Nic tedy nebránilo umístění díla do neobyčejně šťastně zvolené lokality veřejného sadu u Pařížské ulice. Rovněž sochař s umístěním souhlasil, nicméně Bílkovo přání, aby socha byla postavena do středu travnaté plochy na čtyřmetrový podstavec, už vyslyšeno nebylo.

Kontrast nového a starého Josefova

Odhalení Bílkova *Mojžíše* na Pařížské třídě proběhlo zcela nehlučně v létě 1937. Tedy v té napjaté době, kdy nacistické Německo začalo roztáčet mašinerii genocidního antisemitismu a kdy Adolf Hitler už pomalu osnoval plány na napadení Československa. Na leštěný žulový hranolový sokl, který byl usazen na trávníku mezi dva stromy a okolní keře, magistrát ani raději nenechal vyřýt, o jakou postavu se jedná. Mnozí kolemjdoucí tak vůbec netušili, že hledí na starozákonního proroka.

Mojžíš v nadživotní velikosti se tedy od středy 28. července 1937 stal součástí urbanistické kompozice okolí Staronové synagogy, tedy místa, které shodou okolností právě v roce *Mojžíšova* zrodu (1905) procházelo bolestivou asanací. Kovově se lesknoucí socha byla v severním cípu sadu obrácena zády k synagoze

a k Maislově ulici, kde se nacházel obchod se starožitnostmi a veteší, zatímco před pomníkem pulzovala moderní doba: jezdící tramvaje, u benzinové pumpy se zastavující auta a z telefonní budky pár kroků od Mojžíše volající lidé. Zkrátka dokonalý kontrast nové a staré reality Josefova.

Jenže již koncem března 1940 zůstal ve veřejném sadu u Pařížské ulice pouze opuštěný žulový sokl. V pozadí události stál vládní komisař pro správu Prahy s titulem náměstka primátora Josef Pfitzner, s nímž jsme se seznámili už minule v příběhu sochy rabiho Löwa Ladislava Šalouna (viz Orientace LN z 20. května 2023). Příkaz k likvidaci „židovské“ sochy dostal v březnu 1940 na stůl pražský primátor Otakar Klapka, který byl však už tři měsíce nato za spolupráci s odbojem uvězněn a 4. října 1941 popraven. Nicméně rozhodnutí o odstranění a uložení sochy vydal hospodářský odbor města Prahy 22. března 1940 a o týden později, tedy 27. března 1940, byla socha Mojžíše nákladem 400 K odstraněna a uložena v obecním skladišti čp. 8 v Karlíně na Invalidovně.

Před definitivním rozhodnutím o roztavení Bílkova díla a po naléhání primátora Otakara Klapky nakonec Josef Pfitzner souhlasil s vypracováním odborných uměleckých posudků. Za německou stranu byl touto službou pověřen Quido Bachmann, za českou Ladislav Šaloun. Umělecký poradce města vyzdvihl úspěch sochy na výstavě S. V. U. Mánes v roce 1906 a na závěr posudku shrnul význam díla: „Dle mého názoru je tato práce nejzdařilejším Bílkovým plastickým výtvozem.“ Dokonce i německý posudek přiznával Bílkovu dílu vysoké umělecké kvality. Jenže Josef Pfitzner nadále neoblomně požadoval, aby socha byla dána k dispozici pro říšskou sbírku kovů. A tomuto příkazu se nedalo odporovat. Bronzového Mojžíše tak čekal podobný osud, jaký potkal tisícovky zrekvírovaných zvonů a dalších děl. Pod patronátem Říšského úřadu pro železo a kovy byl převezen do Hamburku k roztavení a zbrojnímu využití.

Mojžíšův návrat

Poválečná snaha o navrácení Bílkova *Mojžíše* zapadala do koncepce obnovy násilně odstraněných a během válečných let zničených veřejných uměleckých památek prvorepublikového Československa. Vůbec první s myšlenkou na opětovné vztyčení tohoto díla přišel již v říjnu 1945 někdejší náměstek pražského primátora Msgre. Alois Tylínek. Poté, co rada Ústředního národního výboru hlavního města Prahy v roce 1946 rozhodla o znovupostavení *Mojžíše*, se však musela vypořádat se ztrátou původní sochy. V pražské Bílkově vile byl naštěstí stále k dispozici sádrový model z roku 1905.

V únoru 1946 podpořila znovuodhalení pomníku Mojžíše Židovská náboženská obec v Praze, která vedle toho požádala i o to, aby byl na své původní místo navrácen Šalounův rabi Löw. Taktéž u *Mojžíše* projevil zástupce židovské náboženské obce přání, aby byl instalován zpět u Staronové synagogy. Zástupci města kontaktovali Bílkovu manželku Bertu, která model k odlití nové sochy ochotně zapůjčila. Náklady byly vypočítány na 190 000 Kčs.

Jenže realizace bronzového odlitku se podle dostupných materiálů neúměrně protahovala. Za zhotovitele byla vybrána karlínská slévárna Václava Maška, která

však ve stejné době odlévala jezdeckou sochu Jana Žižky pro pražský Vítkov. A právě monumentální jezdecká plastika Bohumila Kafky pohltila veškerou firemní pracovní kapacitu, a na Mojžíše tak zkrátka nezbyval ani čas ani dostatek pracovníků. Další problém navíc nastal při jednáních s ministerstvem průmyslu, které odmítlo na pomník Mojžíše vyčlenit potřebné množství mědi (670 kg), cínu (45 kg) a zinku (38 kg). Až osobní intervencí zástupců města Prahy a Židovské náboženské obce v Praze u ministra Bohumila Laušmana se podařilo patovou situaci odblokovat a po jednání 17. dubna 1947 bylo potřebné množství kovů na odlití Mojžíše uvolněno.

Nezanedbatelnou roli při tomto jednání sehrál zájem domácího i světového tisku o obnovování židovských památek. O znovupostavení pomníku hodlal referovat Svět v obrazech, ministerstvo informací dokonce připravilo fotoreportáž pro USA, o obnově Bílkova *Mojžíše* a Šalounova rabiho Löwa si 8. října 1947 nechal podrobně referovat dopisovatel izraelského deníku Haarec.

V tichosti zpět

Socha Mojžíše nakonec byla firmou Mašek na své původní místo postavena 2. července 1948, v předvečer vyvrcholení XI. všesokolského sletu v Praze. Původně zamýšlené slavnostní odhalení s osobní účastí komunistického primátora Václava Vacka bylo zrušeno. Opět nastávala jiná doba...

Symbolický význam Bílkova *Mojžíše* v poválečných letech byl možná trochu nečekaně zdůrazněn v Československé úřední zprávě pro stíhání a souzení hlavních německých válečných zločinců Mezinárodním vojenským soudním dvorem v Norimberku. Právě odstranění a zničení Bílkova pomníku bylo totiž zařazeno mezi kulturní zločiny nacistického režimu vůči Československu projednávané při tzv. Norimberském procesu.

Martin Jindra

(přetištěno z Lidových novin, 17. června 2023, str. 16, se souhlasem autora)

Bílkův Mojžíš v Benešově

Od roku 1909, kdy František Bílek začal připravovat architektonický a myšlenkový návrh vlastního rodinného domu s ateliérem v Praze na Hradčanech, byl pevně rozhodnut zbudovat „duchovní tvrz nebo chrám“ symbolizující „život jako pole plné zralých klasů, skýtajících výživu bratřím na každý den“. Do myšlenkového konceptu stavby počítal rovněž se sochou Mojžíše –

starozákonního hospodáře, která měla být centrálně umístěna na podstavci v zahradě před budovu pražské vily. Toto pojetí nám dokládají dochované plány ze září 1910. Mojžíš, velký vůdce a zákonodárce, skrze kterého Bůh vyvedl Hebreje z Egypta, vytvořil z nich národ, jenž by mu sloužil, a dovedl je až na hranice země, kterou Bůh zaslíbil jejich otcům, je v Bílkově cyklu Cesta zachycen jako představitel „nové cesty, vidění zaslíbené země a blízkosti pravého života“. Sochař na díle pracoval v roce 1904, v litografické úpravě byl Mojžíš v cyklu duchovních dějin lidstva Cesta publikován v roce 1909. Na léta opuštěném podstavci před vilou v Chotkových sadech stojí od roku 1926 sousedí J. A. Komenský se loučí s vlastí, zatímco Bílkův Mojžíš v bronzě poutá svým ojedinělým pojetím pozornost kolemjdoucích u Staronové synagogy v Praze.

K méně známým až téměř zapomenutým skutečnostem kolem historického poznání Bílkova Mojžíše bezesporu patří umístění sádrového modelu jednoho z vrcholných Bílkových děl v Husově sboru Církve československé (husitské) v Benešově.

Původně židovská synagoga byla v polovině 19. století postavena v klasicistním stylu. Místní židovská komunita synagogu využívala až do začátku nacistické okupace. Po osvobození se však do města vrátilo jen několik jednotlivců a činnost židovské obce už obnovena nebyla. Hned v prvních měsících svobody navázalo vedení náboženské obce jednání s národním výborem v Benešově, do jehož majetku synagoga přešla. Na podzim 1945 byla budova postoupena k užívání ČČS(H), která nedisponovala vlastním sborem. Rada starších sice na přelomu let 1937/1938 ve spolupráci se Sekcí výtvarných umělců a architektů ČČS připravovala architektonickou soutěž na stavbu sboru, ale průtahy a válečná léta záměr zhatily. Při jednáních o předání budovy stanovil národní výbor podmínku, aby si náboženská obec sama provedla potřebné stavební úpravy a budovu udržovala. Po jejím splnění nic nebránilo vykonání prvních bohoslužeb, které byly slavnostně odslouženy 9. prosince 1945.

Počátkem roku 1964 požádal benešovský farář Bohumil Macháček svého kolegu z pražské malostranské náboženské obce Bohuslava V. Lohniského, rodinného přítele Bílkových a velkého obdivovatele a propagátora díla Františka Bílka v prostředí ČČS(H), o zprostředkování jednání s Galeríí hlavního města Prahy, která se stala v roce 1963 nabyvatelkou Bílkovy vily s veškerým mobiliářem. Galerii tak bylo předáno i značné množství Bílkových děl včetně sádrového odlitku Mojžíše z roku 1905. Bílkova dcera Berta Mildová-Bílková, která léta spravovala otcovo dílo a pracovala na jeho soupisech, nabídla současně s předáním vily vedení církve dlouhodobou bezplatnou zápůjčku Bílkových děl. A byla to právě následná výzva pražské diecézní rady náboženským obcím, která zavedla podnět k umístění Mojžíše v Husově sboru v Benešově.

Farář Macháček společně s členkou rady starších M. Přerovskou po výzvě

z pražské diecéze navštívili v Praze Bílkovu vilu. Jednání ale nemohlo být na místě uzavřeno, neboť při něm nebyla přítomna pověřená kurátorka Marcela Mrázová. Po vykorespondování věci bylo rozhodnuto, že do benešovského sboru bude umístěna sádrová plastika Mojžíše. Jak dokládá zápis ve farní kronice, objemné dílo bylo do Benešova neporušené převezeno za pomoci Československé státní autobusové dopravy 1. července 1964. O umístění Mojžíše byl požádán akademický sochař Josef Kotyza, podstavec zhotovili místní věřící. Žel socha byla po instalaci na pravé straně pod kněžištěm vystavena otřesům z venkovní frekventované silnice a v dubnu 1967 se u ní objevila prasklina. Po konzultaci s vedením pražské diecéze se zástupci náboženské obce rozhodli vstoupit v jednání s Galeríí hlavního města Prahy. Aby nedocházelo k dalšímu poškozování díla, bylo schváleno vrácení plastiky, které obec zrealizovala 25. května 1967. Náhradou byla pro Husův sbor zakoupena dvě Bílkova díla (hlava trpícího Krista a reliéf Kristovy hlavy).

Dobový snímek plastiky Mojžíše v Husově sboru v Benešově, 1965. Foto: ÚAM CČSH.

Bílkova socha, jež procestovala celou Evropu, dotvářela atmosféru bývalé synagogy v Benešově necelé tři roky. Každou neděli byli věřící při rozjímání nad cestou člověka k věčnosti konfrontováni se sochou Mojžíše písařského slova Adam, jednoho z prorockých sloupů na duchovní cestě lidstva. Tíha předurčeného díla a velikost poslání srážely jej k zemi. Přesto tušíme, že právě u něj můžeme nalézt záblesk ztracené dokonalosti, ukazatel k cestě „pravého života“.

Martin Jindra

(přetištěno z Českého zápasu, č. 17/2023, str. 1 a 3, se souhlasem autora)

Každý neseme svůj kříž

(Každý v něco věříme, ač o tom nemusíme vědět)

Vsuvka redakce: Před osmi lety jsme ve Zprávách SFB (č. 32/2015) otiskli velký rozhovor s panem Pavlem Hlavatým, předním českým grafikem a členem Společnosti F. Bílka. Tehdy se ještě o svém úmyslu vytvořit grafický list s křížovou cestou F. Bílka nezmínil, ale později již o něm mluvil opakovaně a promýšlel jeho koncepci. Do zpracování se pustil v roce 2022 a přesně na Velký pátek 2023 své bílkovské opus magnum dokončil. Požádali jsme proto pana Hlavatého, aby nám toto dílo svými slovy přiblížil.

Sbíráme a jsme posedlí vrstvit své sbírky do výšin..., až se to vše zřítí, pomlátí, vyfackuje, podusí... A vejde sen vášnivého sběrníka – „být obházen“ čili zahuben vlastní sbírkou, malovanou, vyřezávanou, tesanou, litografovanou nebo leptanou ba i odlévanou. To vše postihlo naši rodinu. A k tomu Křížové cesty, které jsou všude ve fotografické dokumentaci.

První ztvárnění výtvarné zprávy o Utrpení člověka bylo před třiceti lety. Čtrnáct zastavení jako čtrnáct grafických listů. Mělo sloužit jako ilustrace k velkolepému vydání básnické sbírky. Dohodou zúženo na 5 listů se stěžejními momenty (Kristus padá poprvé, Setkání s matkou, Umírá na kříži, Snímání a kladení do hrobu). Představa, že by Křížová cesta byla úplná, tedy 14 grafických listů v rámech, a byla umístěna v jednom bytě o celkové délce 7 až 8 metrů, se jevila jako neúnosná. Ale byl zde nápad: umístit všech čtrnáct dějů na jedinou rycí desku a tak zpřístupnit práci zájemcům.

Domnívám se, že nápad nebyl první, ale realizace je, pokud je mi známo, ojedinělá (pokud se mýlím, prosím o informaci). Povedlo se. Čtrnáct zastavení bylo zakomponováno na desku 14x70 cm, v rámu cca 40x95 cm.

Je samozřejmé, že skicování, usazení motivů a jejich harmonizace si vyžádalo dlouhý čas. Hledat ideální postavy, které se v průběhu dějů pohybují, žijí a umírají, modelovány psychosomatickými prvky, není bez potíží. Kristus má zcela jiný výraz před Pilátem, při setkání s matkou či při snímání z kříže. Je tam několik desítek postav zviditelňujících akt umučení z předkřesťanské doby. V horizontální lince je i číselné označení Zastavení.

Optimistický byl odhad z počátku listopadu 2022 ukončit práci do konce roku. V té době byla jen definitivní kresba. Hotovo a vytištěno bylo na Velký pátek 2023. Téměř půl roku ne zcela souvislé činnosti.

Postava Krista je v mé práci nikoli vidinou zbožštělé bytosti, ale normální lidskou personou, která cítí intenzivně bolest, útrapy, pronikající trny a hřeby a je ubíjena hrůznou představou předlouhého umírání v agónii na kříži. To urychlí „dobroděj“ vražením kopí do srdeční krajiny a to z důvodů ryze praktických... „ať už to má ten chudák za sebou a je slušné umřít před západem slunce. A padla!!“.

V čase velikonočním vysílají opakovaně film amerického herce a režiséra Mela Gibsona, představující jeho vizi posledních hodin Umučení Krista s veletokem

krve. Jakoby ukřižovaný neměl běžné množství život nesoucí tekutiny, ale desítky snad stovky litrů.

Můj pohled může vypadat příliš světsky. Ale musím pokračovat v ideové mozaice skutečností tak, jak jsem se s nimi celoživotně setkával. První zastavení ovládá Pilát, reprezentant moci okupujícího Říma. Ten je symbolem potlačitele protiřímských aktivit. Na kříž, v době svého místodržitelství, poslal více než 300 nešťastníků.

Krista částečně osvobozuje, má být jen bičován. Ale mocní chrámoví požadují ukřižování. Kaifáš – židovský velekněz se cítí ohrožený příchodem Mesiáše. A ten byl, dle proroků, očekáván.

Je faktem, že několik desítek let po Kristově skonu, který je modelem pro explozi křesťanství, se z podvědomí začíná vytrácet a teprve následující desetiletí a staletí, za pomoci církve a věřících, je modelován do dějů duchovních podob tak, jak jej vnímáme nyní, kdy je symbolem, oporou a pravdou křesťanské víry. I Kaifáš se dostal do zorného pole zájmu: v jeho posmrtné schránce byl objeven hřeb, patrně související s Kristovým ukřižováním (byl to přece hřeb, který jej zbavil „potížisty“, ohrožujícího status quo v židovské obci). Konec na kříži byl tehdy běžný způsob, jak poslat lidskou bytost do objetí smrti, uprostřed obrovské trýzně s atraktivním vnímáním pro mnohého diváka.

Toto vše mělo být latentně zpodobněno v mé Křížové cestě, která se opírá o mé duchovní vyznání uprostřed světských realit.

Také mě napadá, že jsem celý děj a jeho protagonisty měl ponořit pod tmavý, černý zlověstný horizont, jak o dni ukřižování Krista informují prameny. Zatmění nebo alespoň mocná bouře.... i o to se mohu pokusit.

Víra je stálou Betlémskou hvězdou, pro mnohé virtuální, ale stále inspirující ke zlepšování a vybičování našich lidských zásad, pocitů a předsevzetí být stále lepšími. Ve vztahu k přírodě, planetě a ostatním živáčkům se nám to vůbec nedaří. Jsme spíše „hovádka a pitomíni“ podřezávající si větev, na které jsme usazení.

Pavel Hlavatý, kontakt: hlatatyp@seznam.cz

*P. Hlavatý – Utrpení člověka zvaného Kristus ve čtrnácti zastaveních.
14x70cm, MT- kombinovaná grafická technika C3/C4/C5/color, 2023
náklad 40 tisků v různých barevných modifikacích
cena: 3.500,-*

P. Hlavatý – Chýnov a František Bílek (1872-1941)

(Od levé strany: Bílkova plastika Modlitba nad hroby, hrobka rodiny Nekutovy a grafika Minulosti, městský znak, nová kašna, panoramatický pohled, kostel Nejsvětější Trojice, srostlé stromy na hřbitově, Bílkova „chaloupka“, portrét F. Bílka)

11x33,5cm, technika C3/C4/color, 2023

náklad 68 kusů

cena: 500,-

Vzpomínka na paní Alenu Bílkovou – Bártovou, vnučku F. Bílka

Žiji v Chicagu, ale když přijedu občas do Prahy, ráda se zastavím v Bílkově vile a popovídám si tam s personálem. Je to proto, že jsem kdysi tady v Chicagu bydlela s Bílkovou vnučkou Alenou¹ a znala jsem tak osud její rodiny, jejího otce a dvou bratrů v Uruquay a její neteře, která studovala stavařinu v Praze. Ta měla tenkrát nějakou známost v Praze, ale když její teta Alena zemřela, přijela do Chicaga a s pomocí místních Čechů i místního českého faráře mohla vyplnit vůli své tety, aby byla pohřbena v Čechách². Vidím, že i ta neteř, která studovala v Praze, se vrátila zpět ke své rodině do Uruquaye. Přišlo mi to jako překvapení, očekávala jsem, že už zůstane v Praze. Asi byla dobrý student, neboť ten profesor prý jí řekl „Ty nebudeš stavět mosty“, čímž chtěl asi naznačit, že bude mít lepší pracovní pozici.

¹ Alena Bílková (1933-1999), vnučka sochaře F. Bílka, dcera jeho syna Františka Jaromíra. Poznámka redakce.

² Je pohřbená na hřbitově v Chýnově ve stejném hrobě, jako její dědeček František Bílek a jeho žena Berta. Pozn. red.

I když jsem s Bílkovou vnučkou bydlela, neměla jsem jedinou její fotografii, a tak mi bylo velice milé vidět ji na několika obrázcích ve vašem zpravodaji. Teď jsem už mnoho let členkou zdejšího fotografického klubu, takže fotografování je pro mě zcela normální činností a samozřejmostí, ale tenkrát byl veškerý můj majetek jeden kufr, ani žádný fotoaparát jsem neměla, a tak si ani žádný obrázek paní Aleny nepořídila.

Pokud jde o můj vztah k Aleně, nemohu si již s naprostou přesností vybavit, kde jsme se poprvé setkaly, ale muselo to být v české komunitě v Berwynu, na jihozápadním předměstí Chicaga, kde byli Češi převážně usazeni; zde se scházeli v různých klubech a pořádali mnohé akce. Taky jsem se tam zúčastňovala veškerých činností a poznala širší okruh lidí z krajanské komunity. Já jsem odešla z republiky na Štědrý večer 1967, nejprve do Německa, ale na naléhání mého bratrance, který opustil republiku ihned po únoru v r. 1948 a žil v Berwynu, jsem se přestěhovala do USA, do Chicaga. Tam jsem přijela 19. srpna 1968, tedy dva dny před okupací Československa.

Jednou jsem byla pozvaná na nějaké setkání, které se konalo v Alenčině domku. Muselo to asi nějak souviset s úmrtím jejího prvního manžela, snad uplynul právě rok, ale možná i s okupací Československa (?). Ale mohlo to být také u příležitosti získání amerického občanství, které Alena dostala v červnu 1969. Bylo nás tam asi tak 18-20 lidí a mimo jiné také Alenčin tatínek³, který žil v Uruguayi, ale přijel sem povzbudit Alenu. Pan Bílek přišel v jednu chvíli ke mně a ptal se, odkud jsem, jak dlouho jsem v Chicagu a kde bydlím. Tenkrát jsem tady byla snad ani ne celý rok, neměla jsem ještě žádný vlastní byt a tak se mě pan Bílek zeptal, zda bych se nechtěla nastěhovat k Aleně do jejího domku, že prý nechce odtud odcházet s vědomím, že ji tady nechává samotnou. To bylo nejlehčí a nejlevnější stěhování v mém životě. Sebrala jsem kufr a „here I am“ a byla jsem přestěhovaná. Pamatuji si, jak se mnou její tatínek mluvil a vyptával se mě na různé věci, asi aby poznal, co jsem zač a zda budu Aleně oporou.

Měla jsem tam svůj pokoj a příslušenství, kuchyň jsme používaly společně, což ale nebyl žádný problém, neboť já jsem se v kuchyni nikdy moc nezdržovala a moc toho nenařila, ale Alena byla vynikající „chef“ (šéfkuchař). Uměla navařit a napéct pro celou společnost. S Alenou bylo snadno vyjít, i když si o sobě nemyslím, že jsem nějaký diplomatický a moc přizpůsobivý člověk. Alena vycházela vždycky všem vstříc a s každým měla dobré vztahy. Připadala mi takový čistý, spolehlivý člověk. Víím, jak na ni těžce dopadaly některé politické události v Čechách, že ji to až přimělo k pláči. Také si velmi dobře pamatuji, jak pro ni bylo důležité být pohřbena v Čechách.

Často mluvila o své rodině, o babičce, o svých bratřích, o těžké situaci v Itálii⁴

---

³ František Jaromír Bílek (1907-1977), syn Františka Bílka. Farář Církve československé, divadelník, kulturní a osvětový pracovník, v emigraci pracoval v zemědělství a pak v místní evangelické církvi. Pozn. red.

⁴ František J. Bílek s celou rodinou emigroval v červnu 1948 do Německa, odkud byli v srpnu téhož roku převezeni do Itálie a v roce 1950 se dostali do Uruguaye. Pozn. red.

a jak se jí tam někdy zdálo o jídle, protože měla prázdný žaludek. Vyprávěla mi o dlouhém čekání, zda odněkud přijde vízum, aby se mohli přestěhovat do nového domova. Až konečně po několika měsících přišlo vízum z Uruguaye. Nepamatuji si přesně, kolik jí bylo roků, když tam přišli, ale vím, že tam ještě chodila nějaký rok do školy, takže se stačila naučit perfektně španělsky, což jí pak velice pomohlo dostat zaměstnání na uruguayském konzulátu v Chicagu, kde byla velice spokojená.

Po nějaké době jsem dostala zaměstnání na opačném, severovýchodním konci města a tak jsem se tam odstěhovala, abych to měla blíže. S Alenou jsem i nadále udržovala kontakt. Pamatuji si, že jednou volala, ale já jsem s ní nemohla v ten den mluvit, neboť jsem něco vyřizovala. Řekla jsem jí, že jí zavolám zpět. Když jsem volala za pár dní, nebrala mi telefon. Tak jsem zavolala později znovu a znovu, až se mi to zdálo podivné. Rozjela jsem se tam, zvonila, ale nikdo neotevřel dveře. Mezitím vyšla její susedka a řekla mi tu špatnou zprávu, že Alena zemřela, že jí našli ve vaně mrtvou, nejspíš jí zradilo srdce. To byla velmi nečekaná zpráva, vždyť byla poměrně mladá, ani nebyla ještě na pensí⁵. Škoda, že tak brzy odešla, teď bych ji tady potřebovala. Často na ni vzpomínám. Ani jednoho jejího manžela jsem neznala. To už je generace, která tady není. O panu Bílkovi, sochaři, jsem se dozvěděla až od Aleny.

Hana Hovorka, Chicago, USA
srpen - říjen 2023

Co víme o vnučce F. Bílka?

O životě Bílkovy vnučky Aleny, od jejíhož narození uplynulo 26. listopadu přesně 90 let, toho není u nás moc známo, protože většinu života prožila v exilu. Využíváme šťastné náhody, že se nám ozvala pamětnice z Chicaga, díky níž se nám podařilo získat další kontakty a více informací. Proto můžeme Bílkovu vnučku v našem zpravodaji přece jen trochu připomenout.

František Bílek měl dvě děti – dceru Bertu (1905-1971), která zůstala bezdětná, a syna Františka Jaromíra (1907-1977), který měl tři děti: Františka Antonína (1932-2019), Alenu a Zdeňka (1935-cca1970). Alena Bílková se narodila 26. 11. 1933 v Katovicích u Strakonic, kde zrovna v té době její otec působil jako farář Církve československé. S ním se pak stěhovala po dalších farářských působištích (Hořelice 1936-8 a Pacov 1938-42) a posléze divadelních štacích (Třebíč 1942-5 a Klatovy 1945), když otec farářské služby zanechal. V letech 1946-8 chodila do

⁵ Zemřela v 65 letech a podle V. Suchého již na pensí zřejmě byla.

školy v Praze. Ve 30. letech trávila vždy prázdniny nebo jejich část u babičky a dědečka v Chýnově.

27. června 1948 F. J. Bílek s manželkou a třemi dětmi emigrovali do Německa, odkud byli v srpnu téhož roku převezeni do Itálie, kde čekali v uprchlickém táboře skoro dva roky, až je přijme jiná země. Původně chtěli do USA, ale kvóty už nebyly k dispozici, a tak si mohli vybrat pouze mezi Austrálií a Jižní Amerikou. Austrálie se jim zdála příliš vzdálená, tak se rozhodli pro Jižní Ameriku. Na jaře 1950 vypluli lodí z Neapole do Montevidea, protože jejich cílovou zemí byla Uruguay. Zprvu zde rozhodně neměli lehký život, jejich začátky byly velmi tvrdé a nuzné. Alena vystudovala školu podobnou naší obchodní akademii a naučila se velmi dobře španělsky.

Alena Bártová, rozená Bártová (vlevo) se svojí neteří Alenou Bílkovou (vpravo). Za nimi stojí Marie Suchá, 90. léta. Foto: archiv V. Suchého.

Díky pomoci slovenského exilového politika generála Mikuláše Ferjenčíka (1904-1988), předsedy Československé národní rady americké (ČNRA), se později dostala do USA, kam přijela 21. března 1964. Svědky na její žádosti o občanství byli Milada Ferjenčíková a George Lacina. Během roku se provdala za

Václava Kubíčka (21. 5. 1921 Trebišov¹ – 7. 3. 1968 Berwyn/Chicago), poúnorového emigranta, který v roce 1948 odešel přes Německo do Velké Británie a v roce 1951 do USA. Občanství zde získal r. 1958. Pracoval jako účetní a byl činný v exilovém hnutí – byl místopředsdou ČNRA a členem Rady svobodného Československa. Přesné datum svatby neznáme, ale v červenci 1965 je paní Alena již uváděna jako Kubíčková. V. Kubíček zemřel náhle v nedožitých 47 letech na infarkt; manželství bylo bezdětné.

Paní Alena naprostou většinu svého amerického pobytu prožila na předměstí Chicaga, na adrese 2422 South 61st Court, Cicero IL, tedy v oblasti, kde se soustřeďovala naše krajanská komunita. Po většinu produktivního věku v USA pracovala jako sekretářka na uruguayském konzulátu v Chicagu, k čemuž jí pomohla výborná znalost španělštiny. Občanství USA obdržela dne 4. června 1969.

Později se podruhé vdala, ale ani v tomto případě přesné datum svatby neznáme. Opět si vzala krajana v exilu, Karla Bárta (24. 10. 1917 Radošice u Blatné – 11. 3. 1980 Cicero/Chicago), který pracoval jako vedoucí školení či zácvičku (training director) ve strojírenské firmě Danly Machine Co. v Ciceru. K. Bárta emigroval v roce 1948 nebo 1949 přes Německo do USA, kam připlul na lodi z Brém v červenci 1949, občanství USA získal v roce 1955. Je zajímavé, že v únoru 1948 se v Praze oženil a v srpnu se mu narodila dcera Blanka, ale manželka s dcerou s ním do ciziny neodešly.

V roce 1973, po smrti Bílkovy dcery Berty, zdědila paní Alena Bílkův ateliér v Chýnově a vlastnila ho až do roku 1990, kdy ho darovala městu Praze, resp. Galerii hl. m. Prahy. Její druhý manžel zemřel v roce 1980. Nevíme, zda tím podruhé ovdověla, nebo zda se již předtím nerozvedla, ale i toto manželství bylo bezdětné. Alena Bártová zemřela 13. nebo 14. září 1999 ve svém domě v Chicagu, zřejmě na srdeční selhání (14. 9. byla doma policií, kterou zavolala sousedka, nalezena mrtvá). Podle svého přání byla pochována v Chýnově, do hrobu svých prarodičů. Toto přání jí vyplnila její neteř, Alena Bílková.

V 70. letech a pak opakovaně v 90. letech navštívila Alena Bártová Československo/Českou republiku, aby se zde setkala s příbuznými a podívala se do Chýnova.

František Kožíšek

(s pomocí informací Martina Jindry, Václava Suchého a především Dolores Benes-Duyové; za zprostředkování kontaktu na paní Duyovou děkuji paní Haně Hovorkové a Kláře Moldové, ředitelce české školy T. G. Masaryka v Chicagu)

---

¹ Z anglické transkripce „Trebisov“ nelze poznat, zda byl rodištěm východoslovenský Trebišov nebo malá vesnička Třebišov u Klatov.

František Bílek se svojí ženou Bertou, vnučkou Alenou a vnukem Františkem na zahradě u svého ateliéru v Chýnově, 30. léta. Foto: archiv V. Suchého.

Boží hrob v kostele sv. Václava na Zderaze

Kostel sv. Václava na Zderaze v Praze – Novém Městě je jedním z mála, kde existuje silný otisk rukou mistra Františka Bílka, secesního řezbáře, sochaře, myslitele a realizátora několika staveb. František Bílek vytvořil ve 30. letech minulého století pro zmíněný kostel oltář (v husitské terminologii stůl Páně), kříž, dva svícny a navrhl kostelní lavice. Velikonoční zvěst zdůraznil vyrobením Božího hrobu, který stál v západní části v kolumbáriu. Na realizaci se spolupodílel mladý výtvarník Národního divadla Václav Gottlieb (pseudonymem V. G. Venda), absolvent uměleckoprůmyslové školy v Praze. Korpus Božího hrobu byl zhotoven ze dřeva. Syn Františka Bílka, také František, který v kostele krátce sloužil jako duchovní, nechal Boží hrob převést do svého nového působiště, dnešní Rudné u Prahy. Dnes jej tam však nenajdete.

V Českém zápase (týdeníku Církve československé husitské) ze dne 23. dubna 2023 napsala redaktorka Klára Matoušová o replice Bílkova Božího hrobu, který se po více jak 80ti letech objevil v kostele sv. Václava (*článek najdete přetištěn za tímto textem – pozn. red.*). Jak se vše seběhlo, kdo za tím nápadem stál, kdo byl realizátorem a jakou radost tento počín způsobil nejen členům sboru, ale cíleným i náhodným příchozím, to vše v něm najdete. Nový Boží hrob byl postaven na opačné straně kostela, v místech kde se tyčí hlava Mistra Jana Husa (replika Šalounovy hlavy Jana Husa z pomníku na Staroměstském náměstí). Dnes čeká Boží hrob na kůru kostela na další Velikonoce. Žijeme v době nových materiálů a hrob je vytvořen z polystyrénu. Pokud ho nepohladíte, nepoznáte to.

Čas letí jako voda. Přijďte se potěšit do kostela betlémy, které po několikátý rok budeme instalovat o Vánocích a sklízíme je až na Hromnice. A také si poznamenejte do kalendářů, že od Velkého pátku do Svatodušních svátků bude zase k vidění v našem kostele Boží hrob dle Františka Bílka.

Ema Blažková, farářka CČSH

<p>EVANGELIUM E – Jana XIX-41- a byla na tom místě – kdež ukřižován byl – zahrada – a v zahradě hrob nový – v němž ještě žádný nebyl pochován Zjevení E – Jana V-8 a báně zlaté plné vůně – jenž jsou modlitby svatých</p>	<p>MODLITBA = ať jsme zahradou tobě blízkou – a v ní naše srdce jako hrob nový – v němž ještě nikdo nebyl pochován – srdce plné modliteb svatých – tam si tebe provždy pochováme -</p>
--	--

Nápis na desce Božího hrobu

Instalace Božího hrobu v pražském kostele Na Zderaze

Jedním ze sborů naší církve, ve kterých najdeme mimořádná díla umělce a mystika Františka Bílka, je kostel sv. Václava Na Zderaze na pražském Novém

Městě. Znalcům Bílkovy tvorby se jistě vybaví nepřehlédnutelný kříž s Kristem, stůl Páně s postavami z českých dějin, oltární svícny či kostelní lavice dle mistrova návrhu. Málokdo však ví o tom, že zde Bílek umělecky ztvárnil také Boží hrob. Tvořily jej kameny obklopené palmami a květinami, na zemi po stranách stály tři vázy. Na jejich symboliku existují dva pohledy. Část znalců se domnívá, že symbolizují ženy, které přišly k hrobu, a zároveň mohou symbolizovat i nádoby na vonné masti, se kterými se ženy vydaly k hrobu. Na bílém plátně byla položena Bible a na ní kalich.

Tradici symboliky Božího hrobu, svázanou v křesťanství s velikonočním obdobím, si letos Na Zderaze mohli věřící opět připomenout. Jak jsem pochopila, jednou z dobrých duší stojících za tímto – již realizovaným – nápadem je Kateřina Hamr, bohoslovka, studentka bakalářského studia HTF UK, která v kostele Na Zderaze působí jako sborovnice. S výtvarným architektem a uměleckým návrhářem Adamem Pitrou domluvila vytvoření věrné kopie původního díla a společně s duchovním Tomášem Novákem ji sem nechali ve středu 4. dubna převézt.

Novodobá replika Bílkova Božího hrobu – celkový pohled. Foto: Tomáš Novák.

Jak se tento nápad vlastně zrodil a co oné realizaci uprostřed velikonočního týdne předcházelo?

Připravovali jsme na Zderaze výstavu ke 150. výročí narození sochaře,

řezbáře a mystika Františka Bílka a spoluautor výstavy, duchovní Tomáš Novák, do ní zařadil i informaci o Božím hrobu, včetně fotografií. Stáli jsme spolu u nich a on mi vyprávěl příběh, jak ten hrob kdysi opravdu v našem kostele, v místech, kde je nyní kolumbárium, stál. Jak k němu chodili lidé, přinášeli dárky a modlili se. A já mu řekla: „Tomáši, tak to pojdme udělat!“ Nevěděla jsem jak, nevěděla jsem, kde začít, ale cítila jsem, že to bude dobré. Po čase jsem pomáhala naší sestře farářce Emě Blažkové s posledním rozloučením. Po obřadu za námi přišel pán, jehož maminka byla onou zesnulou dámou, se kterou jsme se loučili, a mezi řečí se zeptal, zda nám může být nějak nápomocen. Zmínil, že mimo jiné pracuje v oblasti umělecké tvorby pro Českou televizi. A já si troufla a dovolila si ho požádat o pomoc s Božím hrobem. Řekl, proč ne, a tak to celé začalo. Tím pro mne Bohem seslaným pomocníkem byl scénograf, výtvarný architekt, umělecký návrhář a držitel Českého lva za nejlepší scénografii ve filmu Jako nikdy, pan Adam Pitra.

Novodobá replika Bílkova Božího hrobu – detail desky. Foto: Tomáš Novák.

Aktuální ztvárnění Božího hrobu je skutečně monumentálním dílem. Nebylo to Bílkovo trochu skromnější co do velikosti, drobnější? Ví se vlastně, jak přesně vypadalo?

Snažili jsem se o co možná nejuvěrohodnější repliku. Tedy, snažili jsme se dodržet rozměry Božího hrobu, které jsme rozklíčovali z dobové fotografie. Například z rozměrů desek jednotlivých schránek v kolumbáriu, patrných na foto-grafii kolem Božího hrobu. Ostatně každý se může přijít osobně podívat,

porovnat s fotkou a udělat si úsudek. Všichni jste srdečně zváni! Náš kostel je otevřen pro veřejnost každé úterý a čtvrtek od jedné do pěti odpoledne. A pak vždy o nedělích v časech bohoslužeb.

Jaký bude vlastně další osud této pozoruhodné repliky? Bude šance ji zde v následujících letech opět vidět?

Myslím, že vytvoříme Na Zderaze další velikonoční tradici. Boží hrob je naším majetkem. Díky štědrosti dárců jsme získali dokonalou maketu skály a hrobu, nakoupili další komponenty, které v instalaci jsou, a výsledek je, domnívám se, opravdu mimořádný. Troufnu si říct, že jsme v tuto chvíli jediným sborem v naší církvi, který Božím hrobem Františka Bílka připomíná nejen mystično pašijového příběhu smrti, vzkříšení a naděje víry ve Spasitele, ale také dílo fenomenálního umělce.

Stavba novodobé repliky Bílkova Božího hrobu. Foto: Tomáš Novák.

Myslím, že sbor Na Zderaze vyniká i v mnoha dalších ohledech a navíc v posledních letech to zde opravdu žije, i díky Vám. Večerní bohoslužby, koncerty, napadá mě i nedávné otevření galerie Art brut Praha nebo úterní meditace. Jaké formy těchto aktivit jsou nejvděčněji přijímány dle Vaší zkušenosti? Co věřící ocení, na co si v dnešní zvláštní, uspěchané době najdou čas?

Především ona pestrost, kterou zmiňujete, je, podle mě, zárukou skutečnosti, že na Zderaz zavítají mladší i starší, křesťané i lidé víru hledající. Naše sestra farářka Ema je otevřená všem podnětům a nápadům, a tak

pokud přijdete s nabídkou zajímavé akce, nemá problém ji následně zrealizovat. Duchovní Tomáš Novák a Jana Špaková zase vedou zmíněné křesťanské meditace a biblické hodiny. Při pravidelných večerních bohoslužbách u nás „hostují“ duchovní z jiných náboženských obcí nebo z naší teologické fakulty, což, si myslím, je velmi obohacující. Kostel sv. Václava Na Zderaze je národní kulturní památkou a jakmile do něj vstoupíte, pocítíte nepopsatelného genia loci. Všechny aktuální akce najdete na webu www.zderaz.cz nebo na Facebooku hledejte naši stránku s názvem Kostel svatého Václava Na Zderaze.

Bílkův Boží hrob – historický snímek z kostela sv. Václava Na Zderaze.

Jak prožila Kateřina Hamr Velikonoce? Provázel svátky klid, jak si tak často vzájemně předem přejeme?

V podstatě ano. Tělo mi řeklo dost, a tak jsem Velikonoce strávila v posteli. Má práce je mi službou. Asistuji třem stovkám zdravotně postižených lidí, kteří pomáhají na našich farách po celé České republice. Tato spolupráce vychází z Memoranda CČSH a zaměstnavatele na chráněném trhu práce BENEVITA, jehož obsah se realizuje již třetím rokem. Jsem koordinátorkou celého projektu, a tak denně jezdím napříč naší zemí. K tomu z pověření naší církve dobrovolně sloužím v pankrácké vazební věznici. A také mám pravidelná kázání u nás na Zderaze. Píšu bakalářku, připravuji se na přijetí jáhenského svěcení, na podzim nastupuji magisterské studium na HTF UK. Pracuji a sloužím s láskou, ale velmi intenzivně, a tak se občas stane, že neodhadnu hranici a můj organismus si vyžádá odpočinek. Čili dostala jsem možnost si fyzicky odpočinout a duchovně načerpat v modlitbách a osobních promluvách s Bohem. Přeji všem pokoj a milost od našeho Pána Ježíše Krista.

Díky za rozhovor, Kateřino, a přeji za redakci pevné zdraví a energii do dalších dnů.

Klára Matoušová

(přetištěno z Českého zápasu, č. 17/2023, str. 1, se souhlasem autorky)

Nová publikace SFB – esej L. Peřinové

Niterné souznění Františka Bílka a Otokara Březiny může být inspirativní i pro současné umělce. Aktuálním důkazem toho je esej Ludmily Eleonory Peřinové ***Stavba budoucího chrámu v nás jako duchovní cesta***. Náročný Bílkův text, proslovený jako přednáška a vydaný tiskem roku 1908, se blíží literární formě náboženského traktátu, v němž jsou vyloženy autorovy duchovní představy. Eсей spojuje autorčiny dojmy z četby traktátu s citacemi Březinových básnických sbírek a dopisů Bílkovi a dokazuje onu známou a hlubokou osobní spřízněnost. Svědčí i o její znalosti výtvarného díla chýnovského rodáka, jehož cyklus Cesta je s traktátem bytostně propojen. Eсейí nemohou nerezonovat mystické pojmy chrámu a bratří, tolik společné Bílkově i Březinově myšlení.

Senzitivní tábořská autorka je povoláním hudebnice a působí jako hudební pedagožka na konzervatoři v Českých Budějovicích a Základní umělecké škole v Táboře. Stojí v čele Mezinárodní společnosti Oskara Nedbala a dílo tohoto

táborského rodáka široce popularizuje. V roce 2021 vydala obsáhlou knižní publikaci *Táborský rodák* Oskar Nedbal. Dlouhodobě se také zabývá osobností dalšího Bílkova vrstevníka, skladatele Vítězslava Nováka v Ústavu pro propagaci odkazu a díla V. Nováka v Kamenici nad Lipou. Spoluzaložila kulturní spolek *Hadasa Tábor*, připomínající židovskou minulost města. Píše básně a maluje. Zajímá se o křesťanskou spiritualitu a filosofii. Sepsala a vydala texty o Edith Stein a svaté Hildegardě z Bingenu. V rodišti Františka Bílka založila spolu s tamní farářkou Církve československé husitské Kamilou Magdalenou Lukasovou **Atelier Hildegardis**, kreativní ekumenický duchovní prostor, jenž má sloužit k vyššímu spirituálnímu poznání, meditaci a sdílení. V loňském roce vyšla tiskem kniha **Zrcadlo – zpověď v rozhovorech, obrazech a básních**, jež je osobitým dialogem obou žen o životních cestách, zájmech a podnětech.

Esej ***Stavba budoucího chrámu v nás jako duchovní cesta***, která graduje a ústí do silného momentu, kdy autorka stojí nad Bílkovým hrobem, je opatřena seznamem pramenů a poznámkovým aparátem. Dostupná je v úplnosti pouze na webových stránkách naší společnosti (na pokračování vyšla v letošním roce v časopise *Husita*).

Karel Vošta

Hroby rodiny Nečasů na Olšanských hřbitovech v Praze

Dočítáme-li se někde v souvislosti s Františkem Bílkem a jeho náhrobky na Olšanských hřbitovech o Nečasově hrobě, pak je vždy míněn hrob Viktora Nečase (po r. 1850–1908), strýce Bílkovy manželky Berty, rozené Nečasové.

Z hlediska dějin umění je to zcela pochopitelné, protože spektakulární architektura z červeného pískovce, doplněná (původně bronzovým) rozměrným reliéfem „Tíseň od těla, od světa a od nebe klenby“ (107,5 x 130 cm) z roku 1909 je mimořádným uměleckým dílem. Bronzový reliéf byl z bezpečnostních důvodů na náhrobku nahrazen kopií ze syntetického materiálu, zatímco originál je dnes uložen v lapidáriu v kapli sv. Václava na Vinohradském hřbitově. Hrob Viktora Nečase byl před několika lety adoptován anonymním sponzorem (paní H.K.), takže mu nehrozí zánik. Hrob najdete na IX. hřbitově, 7. oddělení, číslo hrobu 125-0126.

V hrobě je vedle Viktora pochován i jeho synovec Jaromír Nečas ml. (1879–1962), bratr Bílkovy manželky Berty, který neměl žádné potomky, a proto byl pochován ke svému strýci.

Hrob Viktora Nečase. Foto: F. Kožíšek.

Z pohledu osobních vztahů rodiny F. Bílka je však možná důležitější jiný hrob Nečasů, který najdete na 5. hřbitově, v oddělení 7, číslo hrobu 137 (nachází se v uličce mezi 7. a 6. oddělením, asi uprostřed). Zde jsou pochováni rodiče Berty, tedy Jaromír Nečas st. (1850–1915) a jeho manželka Vilemína (1846–1892), a druhý bratr Berty, Vilém Nečas (1881–1948). Manželka Viléma, Josefína rozená Krupičková, je pochována na hřbitově v Ronově. Ač si oba manželé přáli být pohřbeni v jednom hrobě, nejlépe v Ronově, administrativní opatření platná v době jejich úmrtí to nedovolila.

Vilemína Nečasová, rozená Hrušová, poprvé provdaná Militká, ovdověla velmi mladá. Její první manžel Hynek Militký byl vydavatelem Havlíčkova Slovana. Z její korespondence s otcem, MUDr. Hrušem, vyplývá, že se v její první domácnosti objevoval na návštěvách kupř. J. V. Sládek, na plesech tančila s Janem Nerudou nebo že se s otcem zúčastnili pohřbu J. E. Purkyně. Když ovdověla, měla zdravotní problémy gynekologické povahy a její bratr Robert jí doporučil svého spolužáka MUDr. Nečase (který je i v Ottově slovníku naučném uveden jako gynekolog). Léčení bylo úspěšné, lékař a pacientka uzavřeli sňatek a v něm přišli

na svět oba bratři i Berta.

Možná nás překvapí, že tento hrob nezdobí žádné dílo Františka Bílka, ovšem vysvětlení je v podstatě prosté. Vilemína, matka Berty, zemřela, když bylo Bertičce asi 9 let. Hrob či spíše hrobka byl určen pro ni a je tedy jasné, že v době zřízení hrobu tam nic od Bílka být nemohlo, protože rodina ho ještě neznala. Později tam byl pochován její druhý manžel, ale rodina s hrobem již nic nedělala. Vilém měl přání být pohřben k rodičům a tak se také stalo. Zatímco Viktor Nečas zemřel dříve než jeho starší bratr, byl svobodný, novomanžele Bílkovy podporoval, a tak bylo rozhodnuto o zakoupení nového hrobového místa, jehož podobu už navrhl František Bílek.

Hrob rodiny Nečasů. Foto: F. Kožíšek.

Hrob manželů Hrušových. Foto: F. Kožíšek.

Snad je v této souvislosti pro úplnost vhodné zmínit ještě jeden hrob, byť nepatří rodině Nečasů, ale Hrušů. V hrobě na VI. hřbitově ve 3. oddělení jsou pochováni Robert Hruš, mladší bratr Vilemíny Nečasové, a jeho žena Helena. Náhrobek

z přírodního kamene zdobila dříve na vrcholku Bílkova bronzová plastika Dobrý pastýř, ale na počátku 90. let byla buď odcizena nebo novým majitelem hrobu (rodinou Kovářikovou) preventivně sejmuta. Na náhrobku však dodnes najdeme typickým Bílkovým písmem jména Roberta a Heleny Hrušových:

**ROBERT HRUŠ, ŘEDITEL VELKOSTATKU, LEDEČ – VRBICE, * 14. 5. 1848
U 28. 12. 1905**

JEHO CHOŤ HELENA HRUŠOVÁ, *18. 8. 1857 U 30. 1. 1927

Tento nenápadný hrob není v terénu nijak očíslován, nachází se při hlavní cestě dělicí VI. a VII. hřbitov, vlevo od hrobu Karla Šimanovského (hřbitov VI, odd. 3, hrob 9), který je označen cedulkou.

František Kožíšek

(s použitím informací od Václava Suchého)

První ročník hudebního festivalu „Foersterův Chýnov“

Bílkův Chýnov hostil na přelomu srpna a září letošního roku první ročník festivalu klasické hudby „Foersterův Chýnov“. Příznivcům Františka Bílka není jistě třeba vysvětlovat, proč tato rodící se tradice nese Foersterovo jméno. Oba umělci si byli nesmírně blízcí díky hluboké duchovní spřízněnosti i obdobně založenému náboženskému cítění, což dokládá jeden z prvních dopisů J. B. Foersterova Františku Bílkovi z roku 1899 po jeho první návštěvě Chýnova:

Drahý příteli Františku,

ze slov, která jste mi poslal odpovědí na můj pozdrav, promluvila ke mně Vaše duše. Znal jsem ji z Vašich děl a skutků, znal ji z vypravování svého bratra, a obraz, který jsem si o ní učinil, byl správný.

Pozdravoval jsem Vás často v nitru svém, Vás neznámého a přece mého bratra, neboť jsem dobře věděl, že jsme spřízněni. Vaše dobrota nevyloží mi slova ta v neskromnost, nedal mi Bůh té vzácné hřivny jako Vám, to dobře vím. Ale dal mi, a buď za to chválen i veleben, schopnost pochopovat, co jiní, vyvolení Jeho

a bližší Jemu, životem i prací hlásají.

Tak tedy jdu k Vám, můj Františku, v lásce bratrské a líbám Vás v duchu, Vás Vyvoleného.

V lásce Vás, nyní a provždy,

Josef

I když Josef Bohuslav Foerster Chýnov později navštěvoval jenom zřídka, vždy na pobyt u Bílků rád vzpomínal a ne náhodou jsme jako moto festivalu zvolili citát z dopisu, který J. B. Foerster psal F. Bílkovi ze svého působiště v Hamburku. „*Co jsem si tedy z Chýnova přinesl? Přinesl jsem si dojem vzácný a hluboký, jenž zůstavil ve mně vzpomínku plnou nevýslovné krásy.*“

První ročník festivalu nabídl příznivcům klasické hudby pět mimořádných koncertů.

Nejprve vystoupilo mladé progresivní smyčcové kvarteto Pavel Bořkovec Q, které v první části koncertu s náležitou energií předneslo smyčcový kvartet Leoše Janáčka č. 1 z podnětu Tolstého povídky „Kreutzerova sonáta“. V druhé polovině koncertu uvedli pánové s nemenším zaujetím smyčcový kvartet č. 5 Pavla Bořkovce, pradědečka violisty souboru, Matěje Kroupy. A nakonec došlo i na Josefa Bohuslava Foerstera, když po konstatování „Naši Chýnovští nám rozumějí“ zazněla v přídavku svita z Foersterova cyklu Snění v úpravě violoncellisty Štěpána Drtiny.

Slova v hudbě, hudba ve slovech – tak by se dal charakterizovat druhý koncert festivalu, který byl sestaven výhradně z děl Josefa Bohuslava Foerstera, a to především z jeho melodramů. Tento žánr, tak oblíbený v 19. století a poněkud pozapomenutý, dnes přece jenom zažívá svou renesanci. V podání Olgy Černé zazněly melodramy Amarus a Faustulus na texty Jaroslava Vrchlického a Rilkeho poezii poté přednesl herec Filip Sychra. Oba recitátory hudebně doprovázel klavírista Robert Fuchs.

Vrcholem festivalu byl 3. září koncert Českého noneta, jednoho z nejstarších komorních souborů na světě, který je doma i na řadě mezinárodních festivalů (Salzburger Festspiele, La Folle Journée, Pražské jaro) a kromě Evropy je jeho koncertní turné zavedla do USA, Jižní Ameriky, Afriky a Japonska. V Chýnově přednesl tento vynikající soubor v kostele Nejsvětější Trojice díla Bedřicha Smetany, Richarda Wagnera, Richarda Strausse a pochopitelně i Josefa Bohuslava Foerstera.

V nabídce Foersterova Chýnova nechyběl ani varhanní koncert, který Martin Maxmilian Kaiser, varhaník od sv. Ignáce v Praze věnoval především dílu české varhanní legendy Bedřichu Antonínu Wiedermannovi. Na koncertu vystoupila také mezzosopranistka Edita Adlerová, v jejímž excelentním podání jsme vyslechli například výběr z Biblických písní od Antonína Dvořáka nebo Bizetovo Agnus Dei.

Interpretem závěrečného koncertu prvního ročníku festivalu v neděli 20. září bylo příznačně Foersterovo komorní pěvecké sdružení pod vedením sbormistra, dirigenta a pedagoga Pražské konzervatoře a AMU Jaroslava Brycha, které předneslo kromě skladeb dalších autorů také tři písně od J. B. Foerstera (Lesní studánku, Pasačku a Písničku) a zakončilo tak důstojně celý festival.

S odcházejícím létem skončil také náš festival, podle ohlasů spokojeného publika i umělců věříme, že úspěšně.

Alena Strašrybková, Chýnov

Drobné zprávy

V pátek 15. září 2023 se na Filozofické fakultě UK v Praze konal další ročník mezinárodního sympozia **Otokar Březina a spříznění autoři**. Ohlášeno bylo 14 příspěvků autorů z ČR, Slovenska, Německa a Japonska. Kvůli nemoci se omluvila Ivana Rešková (FF MU Brno), která měla přednést přednášku „Básník a sochař. Ohlas Přátelství Otokara Březiny a Františka Bílka v korespondenci“.

Na sympoziu zaznělo mnoho Březinových myšlenek, které dokládají, jak je jeho dílo mimořádně aktuální i dnes. Citujme z eseje *Mír*:

„Všechna opojení vlády a moci, žízeň po rozkoši, nádheře, zemi, expanse jazyků, národů a říší, šílenství dobyvatelů, vše pracovalo neuvědoměle, v temnotách k tomuto cíli. Ale marně: meč nespojuje, ale odděluje; není míru, dokud stojí proti sobě nesmířená vojska duchů. Slití jazyků nezastavuje boje, nejsou-li spojeni jediným viděním a oceňováním věcí.“

„Každé násilné sjednocování národů, rozmnožuje jen bolest na této zemi. Neboť i národ, když dospěl prací k uvědomění svému, touží po věčnosti. Nechce zemřít, jen dobrovolně chce vstoupit ve společenství duchovního díla lidského rodu. Nikoli národ v druhém národě, ale každý národ v hlubinách vlastní své bytosti má největšího svého nepřítele a nebezpečí.“

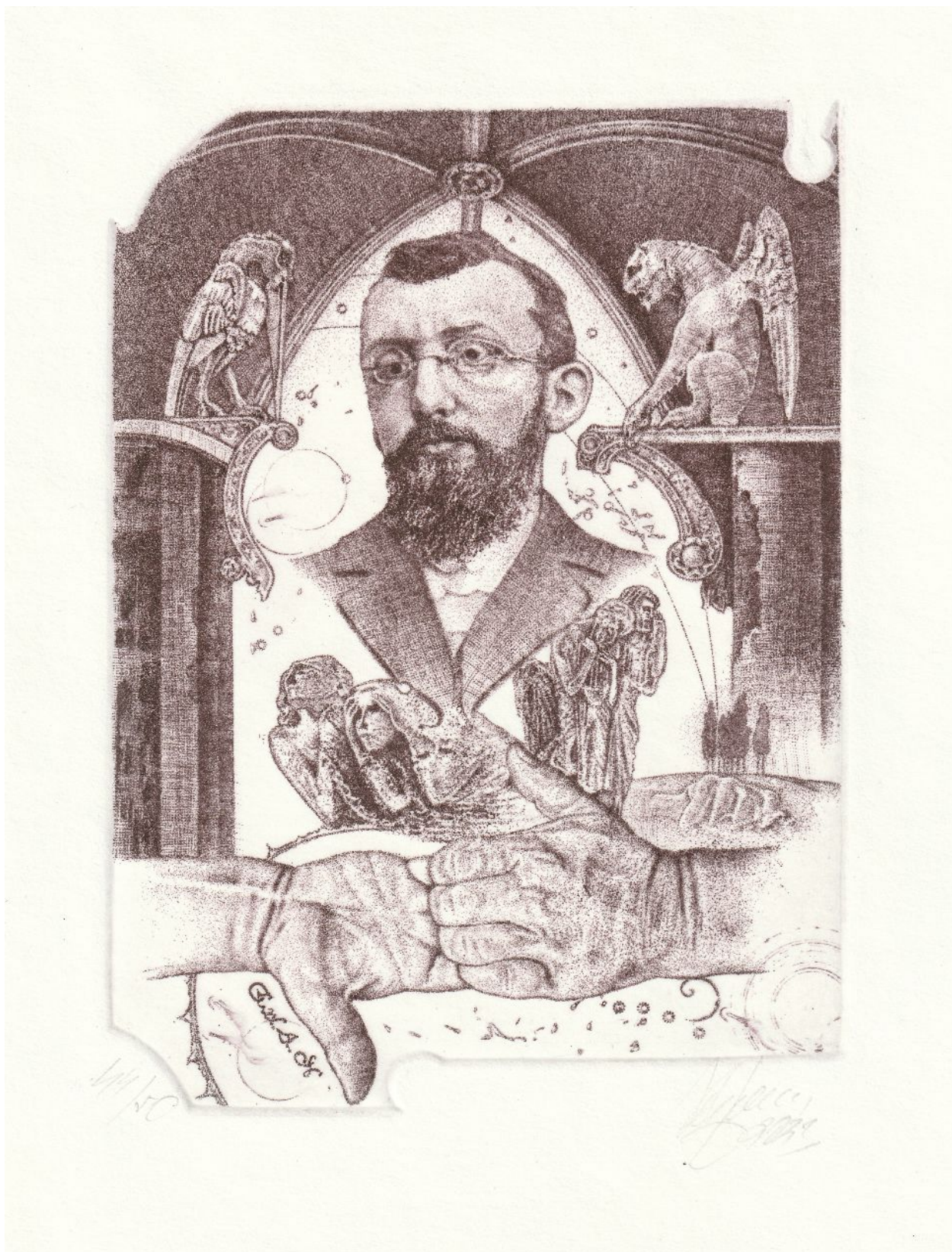
Členka SFB **Blanka Proksová** měla společnou výstavu soch, obrazů a fotografií se svým manželem Zdeňkem Proksem v galerii Malovaný dům v Třebíči. Výstava, která se jmenovala „**CESTY – Cestou z města. Cestou smíření**“, se konala ve dnech 19. 9. až 5. 11. 2023.

Člen SFB **Pavel Hlavatý** vystavoval své grafiky v Městské knihovně v Chýnově od 1. do 24. 11. 2023. Výstava se jmenovala „**Grafika snů a skutečností**“.

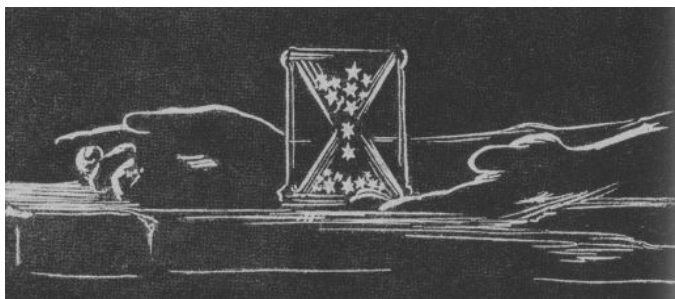
Společnost F. Bílka získala **sponzorský dar, který umožní vydat další dvě mapy mapující dílo Františka Bílka**. Po vydání map Jižní Čechy a Vysočina to bude tentokrát Středočeský kraj a Praha. Vydání map je plánováno na první pololetí roku 2024.

Aleš Nevečeřal, dlouholetý člen naší společnosti a její bývalý předseda, na žádost redakce napsal: „Pavel Hlavatý a Günter Hujber pro mne vytvořili dvě exlibris na téma Otokar Březina a František Bílek. Uzavírá se tak více než 30leté úsilí o sběratelství drobné grafiky – exlibris, novoročenek aj. Pavel Hlavatý, který nedávno oslavil osmdesátiny, použil ústřední motiv Březinovy sbírky Ruce s Bílkovými ilustracemi a dvojportrét OB a FB. Günter Hujber (narozený roku 1966) vytvořil portrét Otokara Březiny ve středním věku doplněný motivem chrámu, spojených rukou i Bílkovými postavami. Günter Hujber navíc získal za svůj nejnovější soubor grafik Grand Prix na nedávném XVII. Trienále českého exlibris 2023 v Teplicích.“

Günter Hujber: Exlibris Aleše Nevečeřala, 2023.

NEPRODEJNÉ

Pro své členy a příznivce vydává
Společnost Františka Bílka v Praze
www.spol-fb.cz

Kontakt: Alena M. Kubíčková, Křivenická 413/16, 18100 Praha 8

ISSN: 2464-5516

Vydáno v nákladu 80 ks

Redakční rada: František Kožíšek, Michal Kellner, Yveta Kožíšková

Jazyková korektura: Yveta Kožíšková

Administrace: Michal Kellner, Jenštejnova 2253, 253 01 Hostivice

Příspěvky do Zpráv pošlete na: spolecnost.frantiska.bilka@gmail.com